

Magyarország térszerkezeti kihívásai és a megyei területfejlesztés

Szabó Pál PhD.
docens

Regionális Tudományi Tanszék
ELTE, Budapest

Felépítés

- 1) Melyek Magyarország főbb térszerkezeti jellemzői?
- 2) Melyik megye mennyiben érintett ezekben?
- 3) Mely területi kihívásokra milyen más szerveződések jöttek létre?

Területi kihívások – térszerkezeti jellemzők

Térszerkezet elemzése különböző utakon (Szabó 2015):

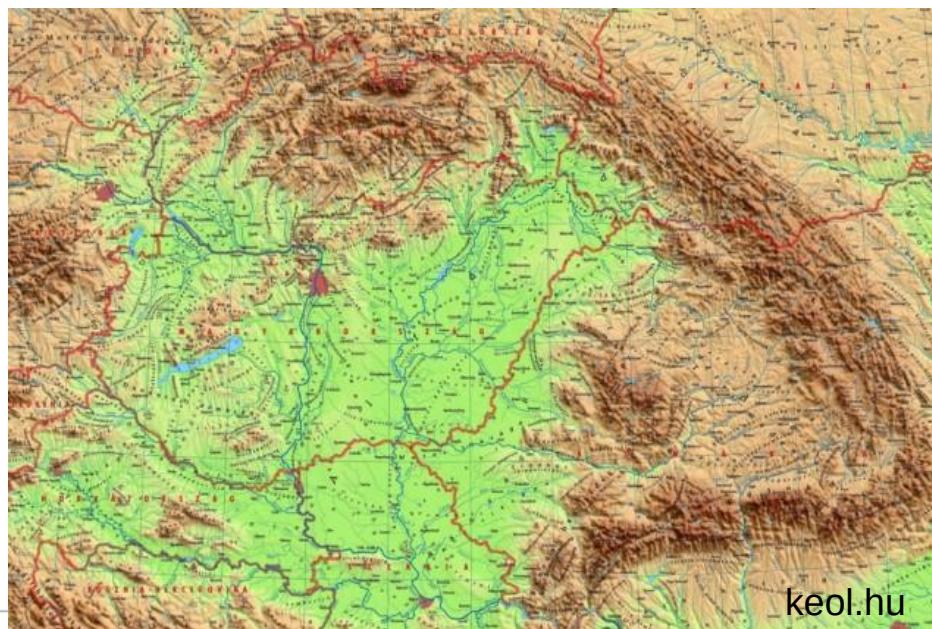
- Természeti, társadalmi, gazdasági elemek eloszlása a földfelszínen – lét-nem lét, sűrűsödés, heterogenitás; centrum-periféria; csomópontok, tengelyek, zónák
- Mennyiségi és minőségi különbségek térségek között (kiemelten a fejlettség); zónák, övezetek
- kettő együtt

Magyarország fő területi karakterisztikája

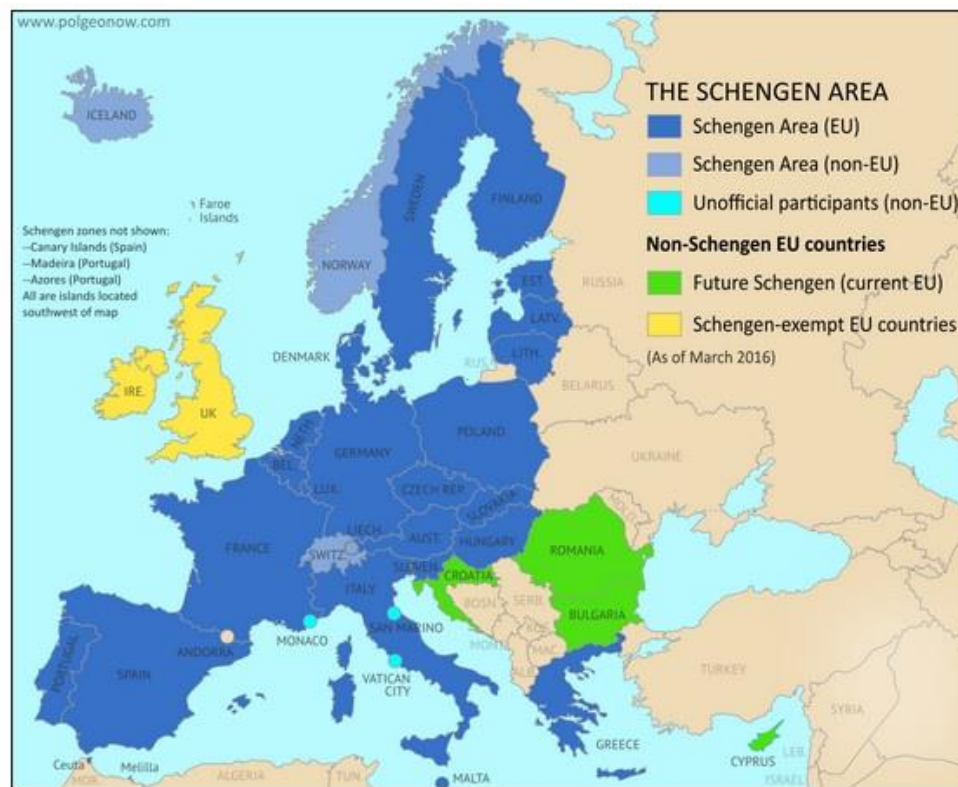
I) Természetföldrajzi jegyek:

- „landlocked”
- Kárpát-medencei fekvés (domborzat)
- Sűrű folyóhálózat, de csak a Duna a jelentős (Tisza....)
- Balaton (KKE) (+ Velencei, Tisza, Fertő)

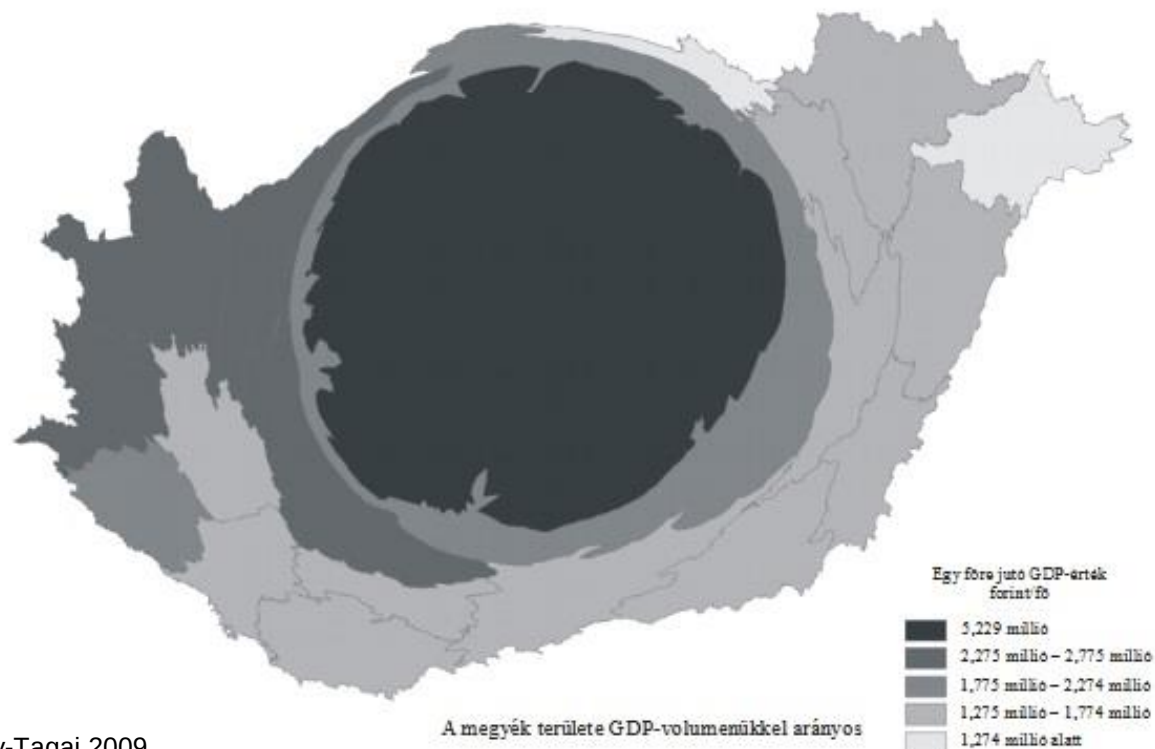
II) Társadalmi, gazdasági, politikai (földrajzi) jegyek

- országhatárok - 7 szomszédos ország (5 EU, 3 Schengen)
- 2,5 M magyar él a határokon kívül

Map by Evan Centanni, from blank map by Ssolbergj. License: CC BY-SA

- társadalom, gazdaság területi koncentrációja:
a főváros/Központi Régió kiemelkedő szerepe
Népesség: 17/30%, GDP: 37/47% (2016)

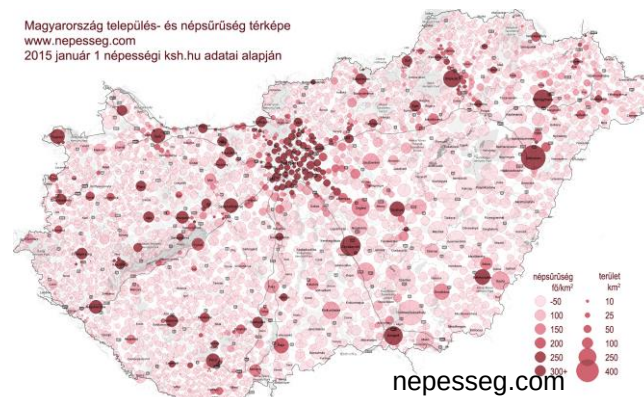

Nemes Nagy-Tagai 2009

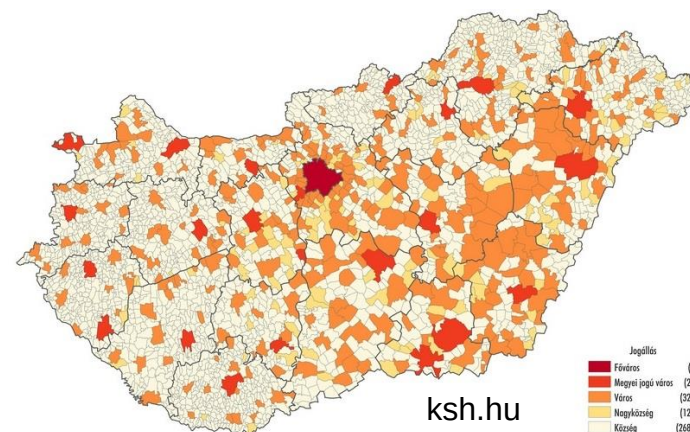
A megyék területe GDP-volumenükkel arányos

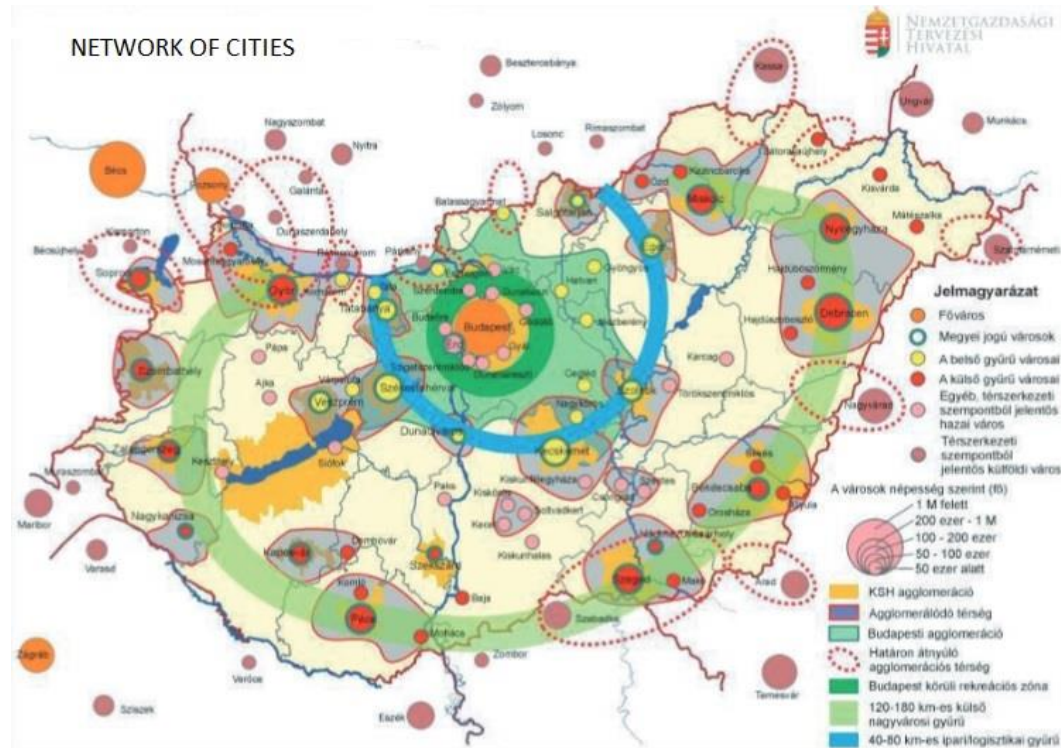
a települések és népesség kb.
egyenletes eloszlása a rurális terekben

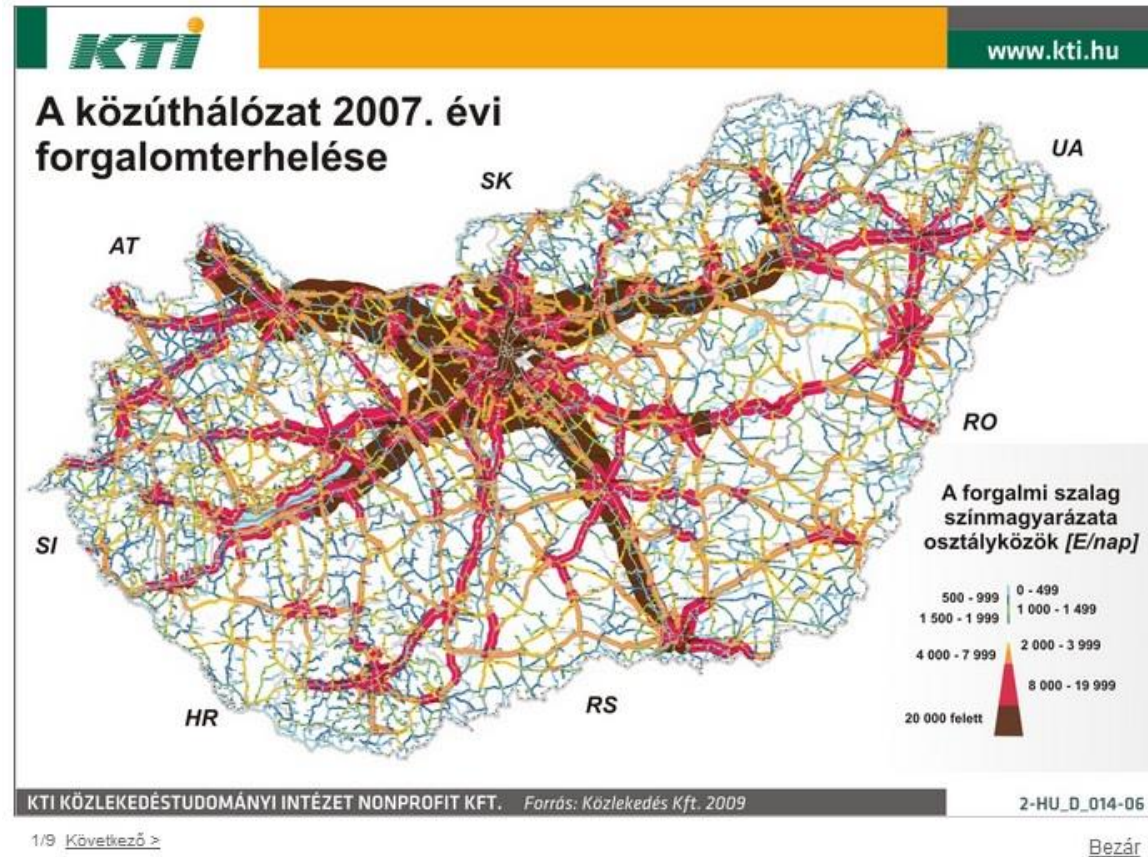
nincs városhiányos terület,
de sok kisváros funkciók nélkül

- a regionális pólusok és megalopoliszok hiánya
- egy nagy agglomeráció: Bp. körül

- monocentrikus közlekedési hálózatok

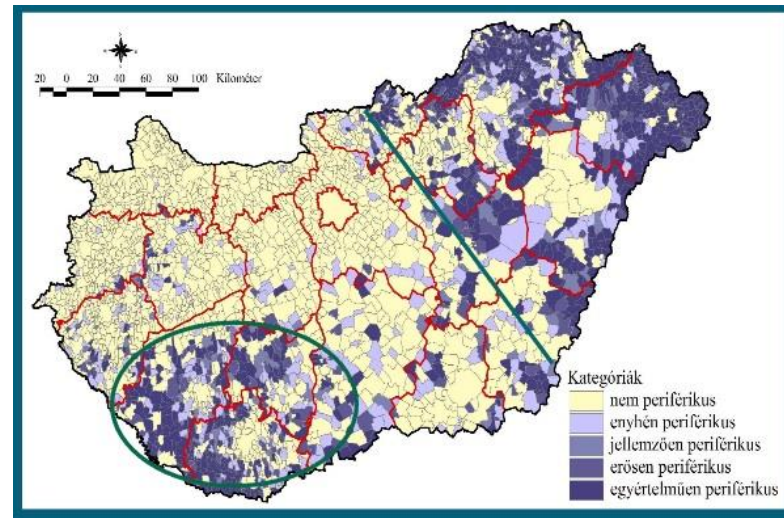
- területi unikalitások (világörökség, borvidék...)

III) Területi fejlettségi különbségek

fejlett térség: fővárosi régió, ÉNy-Mo.

kevésbé fejlett térség: ÉK-Mo., Dél-Dunántúl

Perifériák

Pénzes 2014

Egy térszerkezeti elem: probléma vagy lehetőség a régiónak?

21. század Magyarországa:

Inkább probléma: regionális nagyvárosok hiánya, autópályák hiánya, számos elmaradott térség, ...

vagy

Probléma/lehetőség: határ, síkság, folyók, ...

vagy

Inkább lehetőség: tavak

Térszerkezet és területi beosztások

Területfejlesztés – cél: harmonikus, kiegyensúlyozott térszerkezet

Különböző formák:

Top down, Bottom up (Pike et al. 2006)

Területi kivetülése:

top down and bottom up fejlesztési térségek
(tökéletes térfelosztás – különböző formációk)

kapcsolatuk a területi közigazgatással:
különböző

„a régióknak van problémája vagy a problémáknak van régiója?”
(Lengyel 2003)

Régió: homogén – csomóponti – intézményi
(Szabó 2015)

Fejlesztési régiók:
Bottom up – homogén

Top down – csomóponti, tervezési

Régiók az Európai Unióban

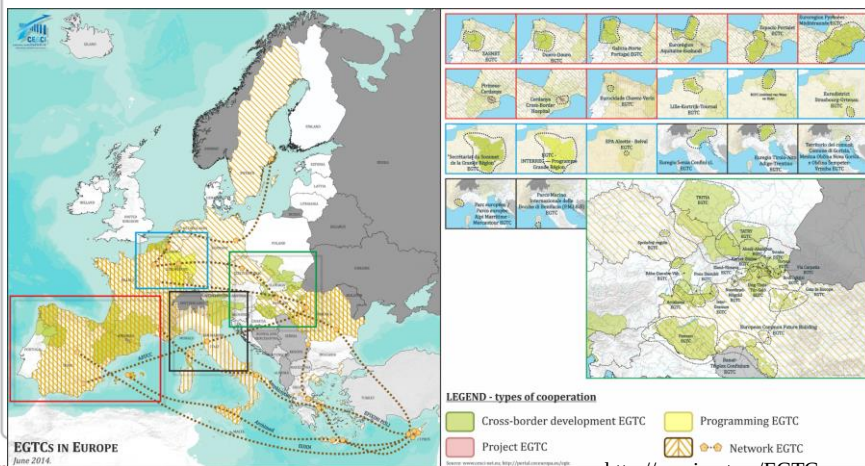
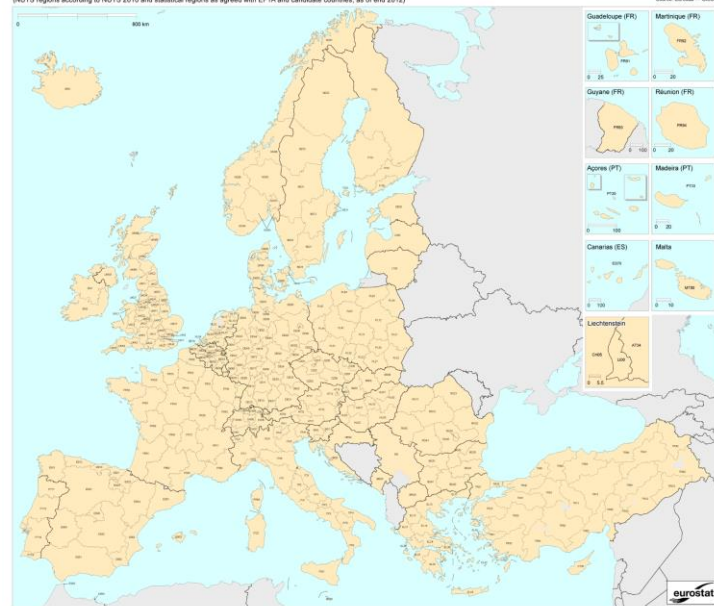
Top-down:

- NUTS régiók (ROP)

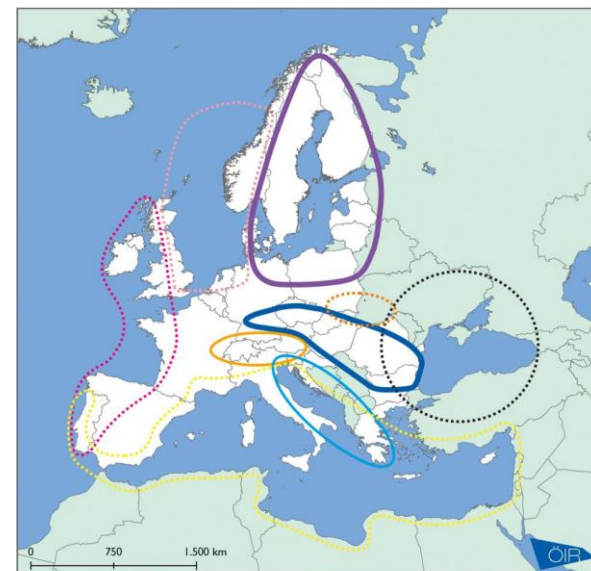
Bottom-up:

- Új makrorégiók
- EGTC

NUTS 2 regions in the European Union (EU-27) and statistical regions at level 2 in the EFTA and candidate countries (NUTS regions according to NUTS 2010 and statistical regions as agreed with EFTA and candidate countries, as of end 2012)

<http://cesci-net.eu/EGTC-maps>

Macro-regional strategy areas

Existing

- EU Strategy for the Danube Region
- EU Strategy for the Baltic Sea Region

In preparation

- EU Strategy for the Adriatic Ionian Region
- EU Strategy for the Alpine Region

<http://www.oir.at/en/node/953>

Under consideration

- Carpathian Region
- North Sea (European North Sea Strategy)
- Black Sea (Black Sea Synergy)
- Atlantic Arc (Atlantic Strategy)
- Western and Eastern parts of the Mediterranean Sea

Szint	Típus	Aktuális verzió	Viszony a megyékhez	Egységek	Terület-fejlesztés	Problémák
NUTS 1	Statisztikai régiók	1998 óta	Megyékre alapozva	3 egység	-	Makrorégióknak sok problémája lenne
NUTS 2	Fejlesztési régiók (2004-2013)	1998 óta	Megyékre alapozva	7 egység, 2020 után 8	2004-2013 között működött	Régióknak volt sok problémájuk
NUTS 3	Területi önkormányzat, államigazgatási egység	1950 óta	-	19 megye + főváros	1996 óta	„Régióknak” vannak problémái (sok?)

Megyék	Nemzeti Park	Ország-határ	Elmaradott járás	Változtatás felszín	Nagy folyó	Nagyváros hiánya	Autópálya hiánya	Nagy tó	Össz
Somogy	1	1	1 (2)	1	-	1	[1]	1	6
Komárom-E.	1	1	-	1	1	1	-	-	6
Veszprém	1	-	1	1	-	1	1	1	6
Baranya	1	1	1 (2)	1	1	-	-	-	5
Borsod-A.-Z.	1	1	1 (8)	1	1	-	-	[1]	5
Nógrád	1	1	1	-	-	1	1	-	5
Békés	1	1	1 (2)	-	-	1	1	-	5
Vas	1	1 (2)	-	1	-	1	1	-	5
Zala	1	1 (2)	-	1	-	1	[1]	1	5
Pest	1	1	-	1	1	1	-	-	5
Tolna	1	-	1	1	1	1	-	-	5
Heves	1	-	1	1	[1]	1	-	1	5
Bács-K.	1	1	1 (2)	-	1 (2)	-	-	-	4
Győr-M.-S.	1	1 (2)	-	-	1	-	-	1	4
Jász-N.-Sz.	[1]	-	1 (2)	-	1	1	1	[1]	4
Fejér	-	-	1	1	1	-	-	1	4
Hajdú-B.	1	1	1 (4)	-	[1]	-	-	-	3
Csongrád	1	1 (2)	-	-	1	-	-	-	3
Szabolcs-Sz.-B.	-	1 (2)	1 (9)	-	1	-	-	-	3
Budapest	-	-	-	1	1	-	-	-	2
Összesen	16	14	13	12	12	11	7	6	91
Összesen (%)	80%	70%	65%	60%	60%	55%	35%	30%	-

[1] = a megye kis része érintett; (2) = 1-nél több van a megyében

Bottom-up területi rendszerek problémákon (és megyéken) alapulva

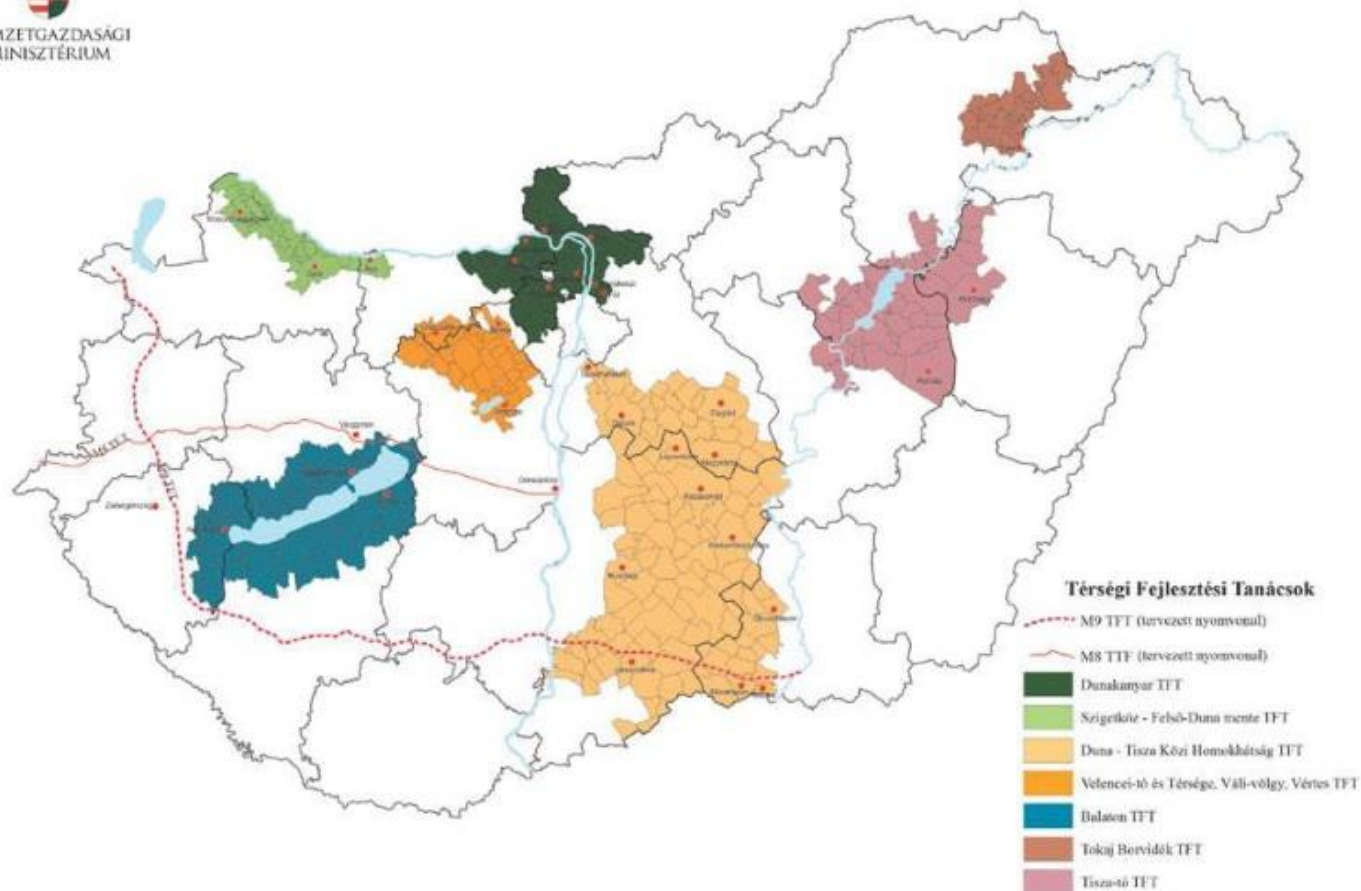
„Problémáknak van régiója...”

(megye-, országhatárokon átlépők)

A magyarországi térszerkezet mely elemei váltak fontossá a bottom-up rendszerben?

I) Térségi fejlesztési tanácsok

- 1996. évi XXI. Tv.-re alapozva

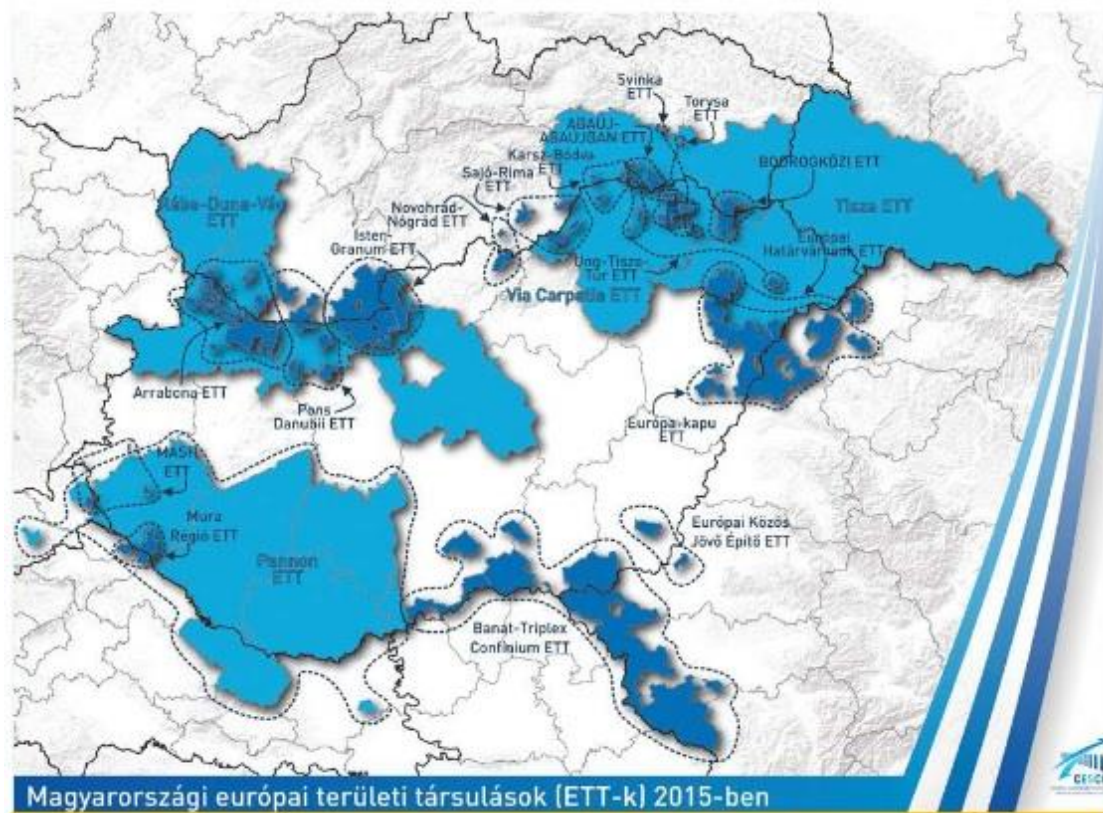

II. EGTC

Határok - Cross-border corporations

European Grouping of Territorial Cooperation (EGTC)

Magyarországi európai területi társulások (ETT-k) 2015-ben

Konklúziók

- Magyarországnak egy kevert, változatos, változékony területi rendszere van, sok területi szinttel és egyedi térségekkel
- Néhány térszerkezeti elem (vagy azok hiánya) hatással van a területi beosztásokra
- A térszerkezeti jellemzők részben megfigyelhetők az adminisztratív (top-down) beosztásban, de főként a bottom-up szerveződések rendszerében jelennek meg
- A fővárosi régió nem egyértelmű helyzetű a területi rendszerben

Források

- Falu Város Régió (2016) Térségi fejlesztési tanácsok bemutatkozása. 15-61.o.
- Kocsor K. (2016) Térségi fejlesztési tanácsok. FVR, 2. sz. 9-14.o.
- Lengyel I. (2003) Verseny és területi fejlődés: térségek versenyképessége Magyarországon. Szeged: JatePress.
- Nemes Nagy J., Tagai G. (2009) Területi egyenlőtlenségek, térszerkezeti determinációk. Területi Statisztika, 2, 152-169.
- Országos Fejlesztési és Területfejlesztési Konceptió (2014)
- Péntes J. (2014) : Periférikus térségek lehatárolása – dilemmák és lehetőségek, Debrecen: Didakt Kiadó.
- Pike, A., Rodríguez-Pose, A., Tomaney, J. (2006): Local and Regional Development. London: Routledge.
- Szabó P. (2015) Régió és térszerkezet az elmélettől a területpolitikáig. Budapest: ELTE Eötvös Kiadó.

Köszönöm a figyelmet!